

Eesti Ajaloomuuseum, AM 13687:63 G 6220

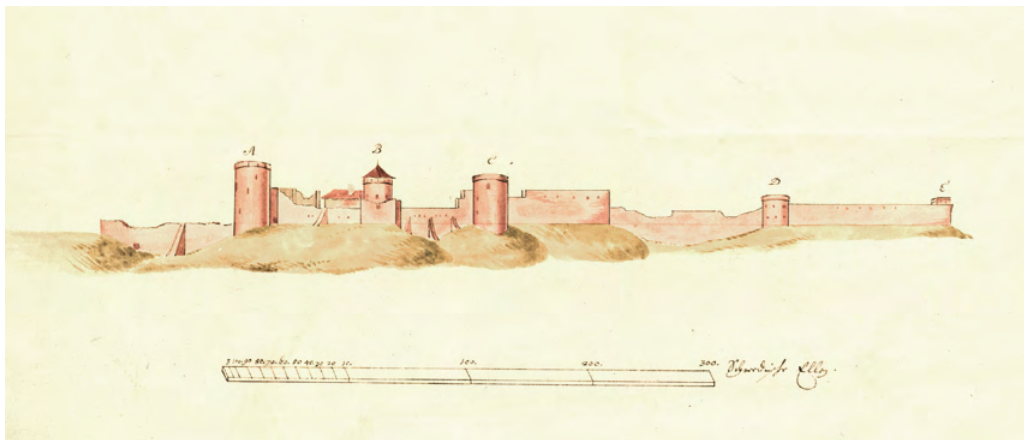
CĒSU PILSDRUPU VĒSTURISKIE SKATI

Jau vairāk nekā divus gadsimtus Cēsu pilsdrupas piesaistījušas ceļotāju un pētnieku interesi. Tās ne tikai pieminētas daudzajās ceļotāju, novadpētnieku un vēsturnieku publikācijās, bet būves vizuālais tēls saglabāts arī zīmējumos, gleznās un grafikas lapās. Līdzās 18. un 19. gadsimta attēlu romantiski estētiskajai vērtībai tiem ir arī nozīmīga loma pils vēsturiskajā un arhitektoniskajā izpētē. Tādēļ jau iepriekšējo paaudžu Cēsu pilsētas un pils pētnieki centušies apkopot visu pieejamo vizuālo materiālu, kas glabājas dažādās krātuvēs ne tikai Latvijā, bet arī ārvalstīs. Līdz šim nozīmīgāko Cēsu pils vēsturisko skatu apkopojumu 1977. gadā veicis vēsturnieks Roberts Malvess. Tiesa, viņam ne visos gadījumos bija iespējams izmantot ilustratīvā materiāla pirmavotus vai to kvalitatīvas kopijas. Tas dažos gadījumos ietekmējis attēla datējumu un interpretāciju.

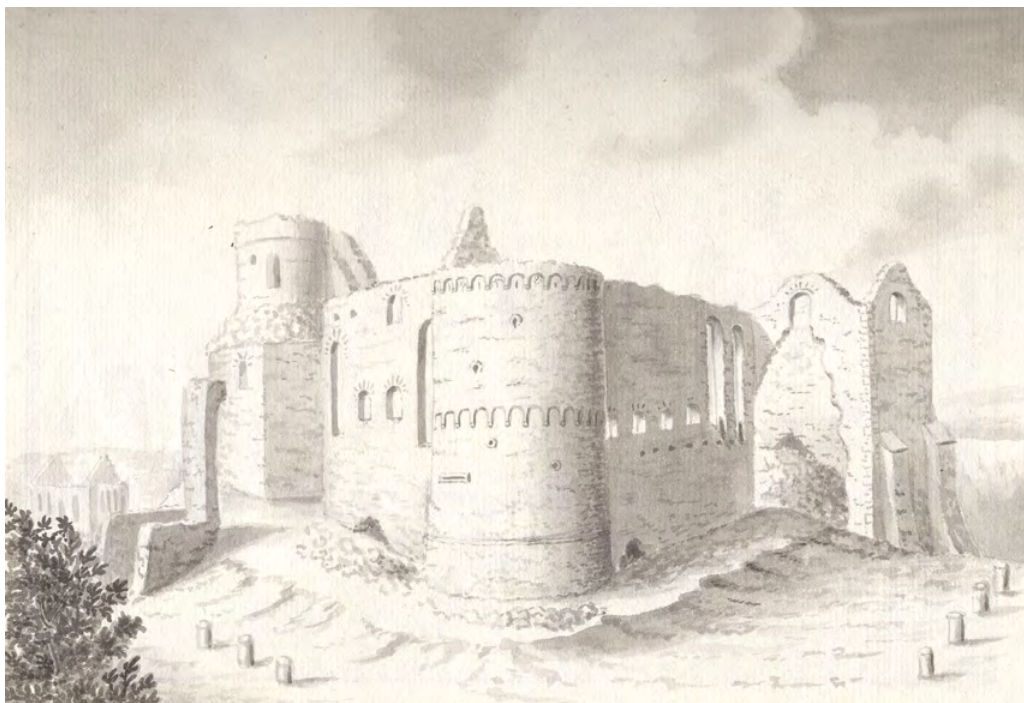
Kopš Roberta Malvesa pētījuma par Cēsu pils vēsturiskajiem skatiem publicēšanas pagājis vairāk nekā divdesmit gadu (Malvess 1998). Vērienīgus restaurācijas darbus piedzīvojusi ne tikai pils, bet arī tai piegulošā priekšpils un parka teritorija, kā arī objekti, kas savulaik veidoja grāfu Zīversu dzimtai piederošo Cēsu pilsmuižu. Pēdējā desmitgadē turpinājies pils zinātniskās izpētes darbs, kura laikā apzināti arī daudzi agrāk publicēto vēsturisko attēlu oriģināli, kā arī precizēta informācija par to autoriem un izgatavošanas laiku. Līdz šim zināmo attēlu klāstu izdevies papildināt ar pētniekiem mazzināmiem vai pat nezināmiem Cēsu pilsdrupu skatiem.

Pētniekiem un vēstures interesentiem pazīstami ir ievērojamā apgaismības laikmeta kultūras darbinieka Johana Kristofa Broces 18. gadsimta beigās un 19. gadsimta sākumā zīmētie un apkopotie Cēsu pilsētas un pils skati (Broce 2007), turpretim daudzu viņa līdzgaitnieku un vēlāko autoru darbi zināmi ievērojami šaurākam pētnieku lokam. Starp tiem, kuri iemūžinājuši Cēsu pilsdrupas, ir gan profesionāli mākslinieki, gan diletanti. Dažiem mākslas darbiem pat nav zināms autors. Apkopojot vēsturiskos skatus, var konstatēt, ka ir darbi, kas liecina, ka to autors bijis Cēsīs un iepazinies attēlojamajiem objektiem, taču ir arī tādi, kas tapuši pēc kāda agrāka parauga. Īpaši tas attiecināms uz litogrāfētajām gravīrām. Gandrīz visi Cēsu pilsdrupu vēsturiskie skati tapuši pirms “fotogrāfijas ēras”, kas palielina to zinātnisko vērtību. Līdztekus zinātniskajai nozīmei daudziem darbiem ir arī mākslinieciska vērtība.

Tālis Pumpuriņš

1. att. Cēsu pils ap 1685. gadu. Zīmējis Johans Palmstruks (*Palmstruck*, 1645–1712)
 Orģināls Karaliskajā kara arhīvā Zviedrijā
 SE/KrA/0406/28/056/004

2. att. Cēsu pilsdrupas 1771. gadā. Zīmējis Johans Kristofs Broce (*Brotze*, 1742–1823)
 Orģināls LU Akadēmiskajā bibliotēkā
 BM01039A

3. att. Cēsu pilsdrupas 1771. gadā. Zīmējis Johans Kristofs Broce
 Orģināls LU Akadēmiskajā bibliotēkā
 BM01040A

4. att. Cēsu pilsdrupas 1771. gadā. Zīmējis Johans Kristofs Broce
 Orģināls LU Akadēmiskajā bibliotēkā
 BM01041A

5. att. Cēsu pilsdrupas 1793. gadā. Zīmējis Johans Kristofs Broce
 Oriģināls LU Akadēmiskajā bibliotēkā
 BM05119A

6. att. Cēsu pilsdrupas 1793. gadā. Zīmējis Johans Kristofs Broce
 Oriģināls LU Akadēmiskajā bibliotēkā
 BM05124A

7. att. Cēsu pilsdrupas 1797. gadā. Zīmējis Johans Kristofs Broce
 Oriģināls LU Akadēmiskajā bibliotēkā
 BM07072A

8. att. Cēsu pilsdrupas 1800. gadā. Zīmējis Johans Kristofs Broce
 Oriģināls LU Akadēmiskajā bibliotēkā
 BM08216A

9. att. Cēsu pilsdrupas 1797. gadā. Zīmējis Ernsts Markus Ulprechts (*Ulprecht*, 1770–1831)
 Oriģināls LU Akadēmiskajā bibliotēkā
 BM07148A

10. att. Cēsu pilsdrupas 1813. gadā. Zīmējis Gustavs Gerhards Kizerickis (*Kieseritzky*, 1748–1819)
 Oriģināls LU Akadēmiskajā bibliotēkā
 BM10137A

11. att. Cēsu pilsdrupas 18. gadsimta nogalē vai 19. gadsimta sākumā. Nezināma mākslinieka zīmējums
 Oriģināls Igaunijas Vēstures muzejā Tallinā
 AM 13688:9 G 6188

12. att. Cēsu pilsdrupas 1820. gadā. Zīmējis Karls Reiers (*Reyher*)
 Oriģināls Cēsu Vēstures un mākslas muzejā
 CM PG 340

13. att. Cēsu pilsdrupas 1810. gadā. Zīmējis Karls fon Ungerns-Šternbergs (*Ungern-Sternberg*, 1773–1830)

Orīnāls Igaunijas Vēstures muzejā Tallinā

AM 7613 G 1380

14. att. Cēsu pilsdrupas 1810. gadā. Zīmējis Karls fon Ungerns-Šternbergs

Orīnāls Igaunijas Vēstures muzejā Tallinā

AM 7614 G 1381

15. att. Cēsu pilsdrupas 19. gadsimta pirmajā ceturksnī. Zīmējis Franks Ksavers Mancs (*Manz*, 1783–?); gravējuši Jozefs Perdū (*Perdoux*, 1759–?) un Klods Fortjē (*Fortier*, 1775–1835)

Orīnāls Cēsu Vēstures un mākslas muzejā

CM 120175

16. att. Cēsu pilsdrupas 19. gadsimta pirmajā ceturksnī. Zīmējis Franks Ksavers Mancs; gravējis

Roberts Dodē (*Daudet*, 1737–1824)

Orīnāls Valsts vēstures muzejā Maskavā

ГИМ 55709/26796 ДКА-А 5332

17. att. Cēsu pilsdrupas 1811. gadā. Zīmējis Johans Vilhelms Gotfrīds Bārts (*Barth*, 1779–1852)
 Oriģināls Cēsu Vēstures un mākslas muzejā
 CM PG 326

18. att. Cēsu pilsdrupas 19. gadsimta pirmajā ceturksnī. Nezināma mākslinieka zīmējums
 Oriģināls Latvijas Nacionālajā vēstures muzejā
 VN 9592

19. att. Cēsu pilsdrupas ap 1829. gadu. Zīmējis Kristofs Kuncē (*Kuntze*)
 Oriģināls LU Akadēmiskajā bibliotēkā
 Ms1219-1, R15575, I, 22

20. att. Cēsu pilsdrupas 1848. gadā. Zīmējis Augusts Georgs Vilhelms Pecolds (*Pezold*, 1794–1859)
 Oriģināls Latvijas Nacionālajā vēstures muzejā
 VN 9580

21. att. Cēsu pilsdrupas 1832. gadā. Zīmējis Augusts Matiass Hāgens (*Hagen*, 1794–1878)
 Oriģināls Igaunijas Vēstures muzejā Tallinā
 AM 13687:70 G 6213

22. att. Cēsu pilsdrupas 1821. gadā. Nezināma mākslinieka zīmējums
 Oriģināls Latvijas Nacionālās bibliotēkas Reto grāmatu un rokrakstu nodaļā
 RIL-1/69

23. att. Cēsu pilsdrupas 1834. gadā. Zīmējis G. Meiers (?)
 Oriģināls Cēsu Vēstures un mākslas muzejā
 CM 115575

24. att. Cēsu pilsdrupas 19. gadsimta 2. ceturksnī. Litogrāfiju pēc Fjodora Švēdes (*Schwede*, 1806–1871) akvareļa zīmējis Pjotrs Razumihins (*Разумихин*, 1812–1848)
 Oriģināls Valsts vēstures muzejā Maskavā
 ГИМ 55709/26799 ДКА-А 5333

25. att. Cēsu pilsdrupas 1842. gadā. Zīmējis Augusts Matias Hāgens
 Origināls Igaunijas Vēstures muzejā Tallinā
 AM 13687:66 G 6217

26. att. Cēsu pilsdrupas 1857. gadā. Zīmējis Jūliuss Dēringš (Döring, 1818–1898)
 Origināls Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvā
 5759. fonds, 2. apraksts, 1110. lieta, 223. lpp.

27. att. Cēsu pilsdrupas 19. gadsimta 40. gados. Nezināma autora litogrāfija
 (Мейер 1846)

28. att. Cēsu pilsdrupas 19. gadsimta 3. ceturksnī. Nezināma autora litogrāfija
 Origināls Cēsu Vēstures un mākslas muzejā
 CM PG 340

29. att. Cēsu pilsdrupas 19. gadsimta otrajā pusē. Karla Dikhofa (*Dieckhoff*) litogrāfija pēc Emanuela fon Zīversa (*Sievers*, 1817–1909) zīmējuma
 Oriģināls Latvijas Nacionālās bibliotēkas Reto grāmatu un rokrakstu nodaļā
 RIL-2/109

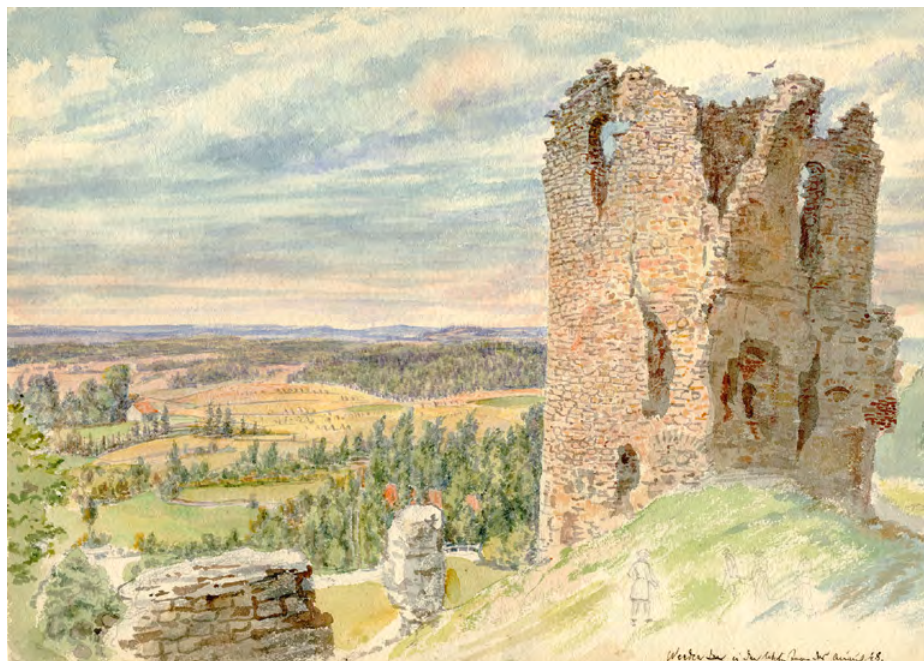
30. att. Cēsu pilsdrupas 19. gadsimta vidū. Nezināma autora litogrāfija
 Oriģināls Latvijas Nacionālajā vēstures muzejā
 VN 9532

31. att. Cēsu pilsdrupas 19. gadsimta 50. gados. Gustava Georga Langes (*Lange*, 1812–1873) gravūra pēc Vilhelma Zigfrīda Štafenhāgena (*Stavenhagen*, 1814–1881) zīmējuma
 Oriģināls Latvijas Nacionālajā vēstures muzejā
 VN 9564

32. att. Cēsu pilsdrupas 19. gadsimta trešajā ceturksnī. Floida (*Флойд*) litogrāfija pēc Bogdana Greima (*Грейм*, 1827–1885) zīmējuma
 Oriģināls Igaunijas Vēstures muzejā Tallinā
 AM 13671:240 G 5159

33. att. Cēsu pilsdrupas 1848. gadā. Zīmējis Augusts Georgs Vilhelms Pecolds
 Origināls Rīgas vēstures un kuģniecības muzejā
 VRVM 35 873

34. att. Cēsu pilsdrupas 1841. gadā. Zīmējis Augusts Matiass Hāgens
 Origināls Igaunijas Vēstures muzejā Tallinā
 AM 13687:67 G 6216

Tālis Pumpuriņš

HISTORICAL IMAGES OF CĒSIS CASTLE

The ruins of Cēsis Castle have been capturing the interest of travellers and researchers over the centuries. Numerous travellers, students of local history and historians have mentioned the castle in their publications and it has been immortalised in drawings, paintings and graphic artworks. Apart from their romantic and aesthetic value, the 18th–19th century images also play an important role in the historical and architectural research of the castle. For this reason, generations of researchers of Cēsis town and castle have tried to identify all the relevant visual material stored in various depositories in Latvia and abroad. In 1977 historian Roberts Malvess conducted the most important survey so far of the historical images of Cēsis Castle (Malvess 1998). However, he did not have access to the primary sources or high-quality copies of all the illustrative material. In some cases, this has affected his dating and interpretation of the images.

More than forty years have passed since Roberts Malvess studied the historical sights of Cēsis Castle. Meanwhile, large-scale restoration works have taken place in the castle and its adjoining outer baileys and the territory of the park, as well as on the sites that were once part of Cēsis Castle Manor owned by Count Sievers' family. The last decade has seen scientific research conducted in the castle, over the course of which the originals of many previously published historical images have been identified and the information about their authors and the time of their production clarified. Researchers have been able to add previously unknown or little-known images of the castle to the existing collection.

Researchers and history enthusiasts are familiar with the images of Cēsis town and castle drawn or collected by the outstanding Enlightenment figure Johann Christoph Brotze in the late 18th and early 19th centuries (Broce 2007), but the works of many of his contemporaries and later authors are known to a much narrower circle of researchers. Both professional artists and amateurs have immortalized the ruins of Cēsis Castle. Some authors remain unidentified. The collection of historical images includes pieces which indicate their author had visited Cēsis and studied the relevant sights, as well as works that have clearly been made after an earlier picture. The latter approach is noticeable in the lithographed engravings. Almost all the historical images of Cēsis Castle were created before 'the Age of Photography', which increases their scientific value. Apart from their scientific qualities, many of the works possess artistic value as well.

AVOTI UN LITERATŪRA

- Broce 2007 – *Broce J. K.* Zīmējumi un apraksti, 4. sējums: Latvijas mazās pilsētas un lauki. – Rīga, 2007
- Malvess 1998 – *Malvess R.* Arhitektūras un mākslas pieminekļa – ordeņa Cēsu pils vēsturiskie skati un plāni. II daļa. Cēsu pils vēsturiskie skati // *Cēsu un Vidzemes novada vēsture II.* – Cēsis, 1998. 255.–313. lpp.

UDK 904(474.365)

CĒSU PILS RAKSTI III

Cēsu pils raksti III: arheoloģija, arhitektūra, vēsture

Sastādītājs, atbildīgais redaktors *Gundars Kalniņš*

Literārā redaktore *Eva Eihmane*

Korektori *Jānis Kulmanis, Ieva Zarakovska*

Tulkotāja *Eva Eihmane*

Tulkojumu korektori *Lelde Beņķe, Aleks Pluskowski*

Māksliniece un maketētāja *Anda Nordena*

Fotogrāfiju apstrāde *Alens Opoļskis, Inta Kraukle*

Izdevums sagatavots ar
Valsts kultūrkapitāla fonda
finansiālu atbalstu

ISBN 978-9934-8685-2-8

© Rakstu autori, 2020

© Cēsu pils saglabāšanas fonds, 2020

Izdevējs *Cēsu pils saglabāšanas fonds*

Iespiests un iesiets *SIA "Dardedze hologrāfija"*